

๓ 3661

เดลินิวส์
 ฉบับที่ 18,875 วันอาทิตย์ที่ 17 มิถุนายน พ.ศ. 2544 ราคา 8 บาท DAILY NEWS

หน้า 5

‘ยุบลาาย’

แมลงร้าย

ดักดำบรรพ์

MF

ศิริรัตน์ สาทิสสิงห์

-/-
รู้จักยุงใจดี

พาหะนำโรคร้ายต่างๆ มากมาย แต่ในความเป็นจริงแล้ว ยุงอาจไม่ใช่สัตว์โลกอันตรายไปเสียทั้งหมด ยังมียุงอีกสกุลหนึ่ง ที่จัดว่าเป็นยุงใจดี ไม่กัดคน แถมยังมีประโยชน์ช่วยกำจัดประชากรของยุงชนิดอื่นๆ อีกด้วย ยุงที่ว่านั้นก็คือ ยุงตัวใหญ่ ขาวๆ หรือที่เราเรียกกันว่า "ยุงยักษ์" นั่นเอง

ยุงยักษ์ (Genus Toxorhynchites) เป็นยุงขนาดใหญ่ ขาวประมาณ 2 เซนติเมตร มีสีสดใส เกือบเป็นมันวาว ปลายปากโค้งงอ ดูกินเลือดไม่ได้ ขอบปีกด้านล่างมีรอยหยัก ไข่ในระยะแรก ๆ มีสีขาว ขนาดประมาณ 0.5 มิลลิเมตร เมื่อใกล้จะฟักเป็นตัว ไข่จะมีสีเหลืองอ่อน

เมื่อฟักถึง ลูกน้ำยุงยักษ์ระยะที่ 1 มีขนาดเล็กมาก ขาวประมาณ 1-2 มิลลิเมตร มีสีเทาอ่อน ลูกน้ำระยะที่ 2 มีขนาดยาว 2-4 มิลลิเมตร มีสีเข้มขึ้น ส่วนใน ระยะที่ 3 มีขนาดเพิ่มขึ้น ราวตัวเล็กที่สร้าง เป็น 5-8 มิลลิเมตร มีสีแดงเข้มเหมือนสีเปลือกมังคุด และ ความรำคาญ กัดแล้ว เมื่อโตเต็มที่ใน ระยะที่ 4 จะมีขนาดลำตัวยาวประมาณ 1.5 นิ้ว แล้วยังเป็น เซนติเมตร

วงจรชีวิตของยุงยักษ์ ระยะไข่ใช้เวลา 2 วัน ระยะเวลาที่เป็นลูกน้ำนานประมาณ 16-17 วัน ระยะตัวไม่งนาน 5 วัน หลังจากยุงตัวผู้และยุงตัวเมียลอกคราบออกจากตัวไม่งแล้วประมาณ 2-3 วัน ก็จะเริ่มผสมพันธุ์ หลังจากผสมพันธุ์ประมาณ 7 วัน ยุงตัวเมียจะเริ่มวางไข่ ยุงตัวเมียตัวหนึ่ง ๆ จะวางไข่ประมาณ 10-50 ฟองต่อสัปดาห์ เมื่อไข่ฟักออกเป็นตัวลูกน้ำแล้วประมาณ 2 ชั่วโมงก็จะเริ่มกินอาหาร ซึ่งก็คือลูกน้ำของยุงชนิดอื่น ๆ และไรน้ำ ลูกน้ำยุงยักษ์จะลอยตัวนิ่ง ๆ รอเหยื่อ และจะกินเหยื่อทุกชนิด (แม้แต่ลูกน้ำของยุงยักษ์ด้วยกัน) ที่ว่ายเข้ามาใกล้ ลูกน้ำยุงยักษ์ระยะที่ 4 สามารถอดอาหารได้นานเป็นเดือน และมีชีวิตอยู่ แม้นในที่ชื้นแฉะ ๆ ในที่ร่มได้นานหลายวัน

ยุงยักษ์ทั้งตัวผู้และตัวเมียจะไม่กัดคนและสัตว์ จะกินแต่น้ำหวานจากดอกไม้และผลไม้เป็นอาหาร อายุเฉลี่ยของยุงตัวผู้ประมาณ 30 วัน ส่วนยุงตัวเมียอยู่ได้นานประมาณ 45 วัน.

6 รื่องราวการแพร่ระบาดของโรคไข้เลือดออกที่กำลังเป็นปัญหาใหญ่ สร้างความหวาดกลัวให้กับผู้คนทุกเพศทุกวัยในทั่วทุกพื้นที่ของประเทศเวลานี้ อาจเรียกได้ว่าทำให้ "เจ้ายุงลาย" ตัวการของโรคมียี่ห้อเสียงโด่งดัง ได้รับการกล่าวขวัญถึงยกใหญ่

การกล่าวถึงในที่นี้ไม่ใช่การชื่นชมในคุณลักษณะ แต่เป็นการคิดหาหนทางกำจัดและวิธีระมัดระวังป้องกันโรคที่ยุงชนิดนี้เป็นพาหะซึ่งแน่นอนที่สุด สามารถพบเห็นได้ในทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบชนบท

ยุงลายในประเทศไทยมีทั้งสี่ชนิด ก่อให้เกิดโรคทุกชนิดหรือไม่ และปัจจัยใดมีผลต่อการเพิ่มจำนวนประชากรยุงลายเป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าค้นหาต่อไป

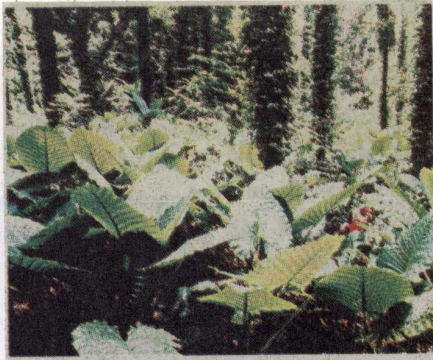
แต่ก่อนอื่นมาดูที่เรื่องของวิวัฒนาการและสายพันธุ์ยุงชนิดต่างๆ กันก่อน...

"ยุง" เป็นแมลงขนาดเล็ก มีวิวัฒนาการมายาวนานถึง 200 ล้านปี เชื่อกันว่าหากนำสายพันธุ์ยุงจากทั่วโลกมารวมกันแล้ว จะได้

ตัวเลขสูงนับหมื่นชนิด โดยสาเหตุที่ยุงสามารถดำรงเผ่าพันธุ์มาจนถึงปัจจุบันได้ ก็เนื่องจากยุงเป็นแมลงที่มีลักษณะพิเศษหลายประการที่เอื้ออำนวยต่อการปรับตัวและการดำรงชีวิตในสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมที่ไม่เหมาะสมได้เป็นอย่างดี อาทิ ขนาดของลำตัวที่เล็กทำให้ต้องการอาหารไม่มากนัก และไม่ต้องการที่อยู่อาศัยใหญ่โต มีปีกหลบหลีกศัตรูได้เร็วทั้งยังช่วยในการหาอาหารได้ง่ายขึ้นและไกลขึ้น

สิวิกา แสงธราทิพย์ นักวิชาการควบคุมโรค 7 สำนักงานควบคุมโรคไข้เลือดออก กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข กล่าวแสดงทรรศนะพร้อมบอกเล่าถึงสายพันธุ์ยุงในประเทศไทย เรื่องราวของยุงนำโรค และการแพร่กระจายของประชากรยุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุงลายว่า ยุงในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 19 สกุล รวมทั้งหมด 412 ชนิด แบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 2 กลุ่มคือ ยุงที่เป็นพาหะนำโรค และยุงที่ไม่เป็นพาหะนำ

โรค

ยุงที่เป็นพาหะนำโรค ก็ได้แก่ ยุงลาย (Genus Aedes) เป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออก, ยุงรำคาญ (Genus Culex) นำโรคไข้สมองอักเสบเจดี, ยุงก้นปล่อง (Genus Anopheles) นำโรคมาลาเรีย และ ยุงเสือ (Genus Mansonia) นำโรคเท้าช้าง

ยุงลายในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 113 ชนิด แต่ที่เป็นพาหะนำโรคไข้เลือดออกมีเพียง 2 ชนิดเท่านั้น คือ ยุงลายบ้าน และยุงลายสวน

ยุงลายบ้านและยุงลายสวนจะออกหากินในเวลากลางวัน แต่ถ้าในช่วงเวลากลางวันนั้นยุงลายไม่ได้กินเลือด หรือกินเลือดไม่อิ่มก็อาจออกหากินเลือดในเวลาพลบค่ำด้วย

ช่วงเวลาที่สามารถพบยุงลายได้มากที่สุดมี 2 ช่วงคือ ในช่วงเวลาเช้าและช่วงเวลาที่บ่ายถึงเย็น โดยบางรายงานระบุว่า ช่วงเวลาที่ยุงลายออกหากินมากที่สุด คือ ระหว่าง 09.00-11.00 น. และ 13.00-14.30 น. แต่บางรายงานก็ระบุแตกต่างกันออกไป เช่น ระหว่าง 06.00-07.00 น. และ 17.00-18.00 น. (ทั้งนี้แล้วแต่ว่าทำการศึกษาในฤดูกาลใด) และจากการศึกษา พฤติกรรมการกัดของยุงลายที่กรุงเทพฯ พบว่าจะกัดในเวลากลางวัน ช่วงเวลาที่มีการกัดมาก ได้แก่ 09.00-10.00 น. และ 16.00-17.00 น. และพบว่ายุงลายบ้านชอบกัดคนในบ้าน ส่วนยุงลายสวนชอบกัดคนนอกบ้าน

ยุงลายเป็นยุงที่ไม่ชอบแสงแดดและลมแรง ดังนั้นจึงหากินไม่ไกลจากแหล่งเพาะพันธุ์ โดยทั่วไปมักบินไปไม่เกิน 50-80 เมตร นอกจากนี้จะพบว่ามียุงลายชุกชุมมากในฤดูฝน ช่วงหลังฝนตกชุกเพราะมีอุณหภูมิและความชื้นเหมาะสมแก่การแพร่พันธุ์ ส่วนในฤดูอื่น ๆ จะพบว่า ความชุกชุมของยุงลายลดลงเล็กน้อย

สำหรับในเรื่องของการแพร่กระจายของยุงลายนั้น เชื่อกันว่า ยุงลายบ้านซึ่งเป็นยุงที่มีแหล่งกำเนิดเดิมอยู่ในทวีปแอฟริกาได้แพร่กระจายไปยังประเทศต่าง ๆ ระหว่างเส้นรุ้งที่ 40 องศาเหนือและใต้ โดยติดไปกับพาหะที่ใช้ในการคมนาคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางเรือ

สำหรับประเทศไทยไม่มีใครทราบแน่นอนว่า ยุงลายได้เข้ามาแพร่พันธุ์ตั้งแต่เมื่อใด แต่มีรายงานปรากฏในวารสารวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับการพบยุงลายในประเทศไทยครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2450 โดยเข้าใจว่าในระยะต้น ๆ ยุงลายจะแพร่พันธุ์อยู่ในเฉพาะเมืองใหญ่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 พบว่า ยุงลายมิได้จำกัดอยู่เฉพาะในเมืองใหญ่ ๆ แต่พบอยู่ทั่วไปทุกเมืองรวมทั้งในชนบทตามภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย นอกจากนี้จากการศึกษาเพิ่มเติมยังพบว่าการแพร่กระจายของยุงลายจะถูกจำกัดโดยความสูงของพื้นที่ คือ จะไม่พบยุงลายบ้านที่ระดับความสูง 1,000 ฟุต จากระดับน้ำทะเล ต่างจากยุงลายสวนซึ่งสามารถพบได้ทุกระดับความสูง แม้กระทั่งบนยอดเขา

อย่างไรก็ตาม สาเหตุอีกประการหนึ่งที่นักวิชาการทั่วโลกเชื่อว่า เป็นสาเหตุของการแพร่พันธุ์ของยุงลาย และแมลงร้ายที่เป็นพาหะนำโรคต่าง ๆ ก็คือ สภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา 100 ปีที่ผ่านมา โลกมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของอากาศอย่างชัดเจน อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกสูงขึ้นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2523-2533 เป็นช่วงที่โลกมีสภาพอากาศร้อนที่สุด ปรากฏการณ์ El Nino ได้รับการบันทึกมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2110 จนถึงปัจจุบันปรากฏการณ์นี้ได้ก่อให้เกิดภาวะแห้งแล้ง และอุณหภูมิสูงขึ้นในหลาย ๆ ประเทศ รวมถึงประเทศไทย ภาวะแห้งแล้งนี้มีผลต่อจำนวนแหล่งเพาะพันธุ์ยุงลาย เนื่องจากยุงลายเพาะพันธุ์ในภาชนะขังน้ำ ซึ่งอยู่ในบ้านเรือนเป็นส่วนใหญ่ และในภาวะนี้จะเป็นภาวะที่ประชาชนทำการกักตุนน้ำไว้ใช้บริโภคมากยิ่งขึ้นขณะเดียวกันจากภาวะที่โลกอบอุ่นขึ้นอันเนื่องมาจากผลของปรากฏการณ์เรือนกระจก ยังช่วยทำให้ยุงและแมลงที่จำศีลในช่วงฤดูหนาวสามารถแพร่พันธุ์ได้ในสภาพอากาศของฤดูหนาวที่มีอุณหภูมิสูงขึ้นได้ตั้งอีกด้วย

ขึ้นชื่อว่ายุงแล้ว แม้บางพันธุ์จะไม่เป็นพาหะนำโรคแต่ก็สร้างความรำคาญใจให้แก่มนุษย์ได้ในทุกวัน เวลาและสถานที่

การทำลายแหล่งเพาะพันธุ์ยุงอาจเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยลดอัตราการเพิ่มจำนวนของยุงได้

แต่ถ้าจะให้ดีและปลอดภัย...
ระวังอย่าให้ยุงกัดเราได้เป็นดีที่สุด.